

IMPORTANȚA CUNOAȘTERII MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR LA CLASELE I – IV

Prof. înv. primar Drăghici Cornelia Delia

Relațiile care se stabilesc între om și natură prezintă un interes permanent, condiționat atât de dorința cunoașterii fenomenelor care se petrec alături de noi, cât și de procurarea unor surse de materie prime fără ca prin aceasta să se producă dezechilibre în natură, ale căror consecințe pot fi imprevizibile de mari și grave.

Omul s-a aflat în mijlocul naturii de la începutul existenței sale. Prin cercetări științifice el a descifrat multe din tainele ascunse, înțelegând că manifestările ei se petrec sub acțiunea legilor care o guvernează, pentru că nu întâmplător, ci numai sub impulsul implacabil al legilor obiective.

Societatea noastră are acum alte raporturi cu natura decât vechile comunități: de a înțelege mai bine, de a-i folosi darurile și de a putea preîntâmpina urmările, cât și manifestările pe care le generează.

În stadiul actual al competenței umane, procesul nu mai este determinat de factori pasivi respectiv de rezerve naturale, de resurse de materii prime, ci, mai ales de factori activi, transformatori, de factori umani. Ca element activ, prin procesul muncii și al dezvoltării neconținute a sferei trebuințelor, paralel cu stadiul de civilizație, omul și-a depășit condiția primordială de componentă a mediului, ajungând un factor determinant în modificarea mediului înconjurător, până la aprecierea posibilităților lui, pentru existența speciei umane și explicarea fenomenelor din jur.

Un rol deosebit de important în cercetarea mediului înconjurător îl au științele biologice care se ocupă, în afara studierii viețuitoarelor, și cu studierea raporturilor dintre acestea și modul lor de viață (ecologia), înregistrând orice schimbare produsă în comportamentele mediului înconjurător.

Predarea cunoștințelor despre mediul înconjurător trebuie să se bazeze pe activitatea elevilor, pe contactul lor nemijlocit cu plantele, animalele și fenomenele naturale din mediu.

În școală, elevii primesc un volum de cunoștințe suficient pentru a înțelege în mod științific obiectele și fenomenele din natura înconjurătoare, relațiile dintre lume și viață.

Încă din clasa a II-a, predarea cunoștințelor despre natură are un caracter pronunțat practic aplicativ și se desfășoară pe baza observării directe a obiectivelor și fenomenelor din realitatea înconjurătoare, punându-se accent îndeosebi pe legătura cunoștințelor cu viața, cu practica.

Cerințele cu caracter general urmărite în predarea cunoștințelor despre mediul înconjurător:

1. Înmarmarea elevilor cu cunoștințe științifice

Aceasta presupune completarea noțiunilor pe care le-au însușit elevii în mod empiric până la intrarea în școală.

Exemplu: Pentru mulți elevi preșcolari, animalul sălbatic este întotdeauna fioros. Ei dau ca exemplu lupul și ursul. În școală, în noțiunea de animal sălbatic sunt cuprinse pe rând:

- animalele sălbatice blânde (căprioara);
- animalele sălbatice sperioase, dar îndrăgite de copii (veverița, iepurele);
- animalele sălbatice necunoscute sau cunoscute cu aprecieri neștiințifice (cârțița).

În clasa a III-a, se lărgeste conținutul noțiunii: animal sălbatic cu trăsături: „animal dăunător”, caracteristică pentru unul dintre acestea.

Tot în școală, elevii își corectează unele noțiuni însușite greșit, exemplu: „fructul” este partea plantei care se mănâncă. Așa se explică de ce școlarul mic consideră fruct și alte părți ale plantelor, ca: bulbul cepei, tuberculul cartofului, etc. Conținutul noțiunii de fruct se lărgeste pe parcursul anilor, îndeosebi în clasa a III-a, când se pot face și unele precizări cu privire la formarea și rolul fructelor.

Noțiuni greșite, deformate permit strecurarea credințelor eronate sau a superstițiilor, de aceea atenția trebuie să se îndrepte cu tact și fără grabă în vederea corectării acelor noțiuni neștiințifice dobândite de elevi.

Trebuie pus accent pe însușirea unor noțiuni noi, științifice, cât și pe formarea unui vocabular corespunzător și pe deprinderea de a-l folosi corect în exprimări orale sau în scris.

2. Formarea și dezvoltarea unei concepții științifice despre lume și viață

Însușirea de cunoștințe științifice permite elevului să înțeleagă corect natura, legătura obiectelor și fenomenelor din natură, să vadă lumea așa cum este ea și să înțeleagă legile sale obiective.

În clasele primare se pun bazele ideii despre cauzalitatea și interdependența dintre fenomene, se cultivă încrederea în adevărurile științifice.

Pentru a pune bazele concepției științifice despre natură trebuie să se scoată în evidență următoarele:

- materialitatea fenomenelor – exemplu: florile se ofilesc dacă nu au apă – sub stropii reci se înviorează din nou;
- conexiunea fenomenelor – exemplu: toamna, zilele încep să fie mai scurte decât nopțile, iar vremea se răcește, găzele se ascund sau pier, iar păsările călătoare ne părăsesc;
- unitatea dintre organism și mediu – exemplu: plantele verzi ținute la întuneric se ofilesc și apoi pier, plantele sunt diferite pentru că diferite sunt și mediile lor de viață;
- circuitul continuu al materiei în univers – exemplu: circuitul apei în natură;
- lupta omului pentru cunoașterea și stăpânirea naturii – exemplu: omul reține zăpada pe câmp ca să îmbogățească conținutul de apă al solului; omul folosește forța apei pentru producerea curentului electric.

3. Dezvoltarea însușirilor intelectuale și fizice ale elevilor

Paralel cu însușirea cunoștințelor, învățătorul trebuie să urmărească la elevi și dezvoltarea lor armonioasă, atât sub aspect fizic cât și intelectual. Învățătura științelor naturii este un bun prilej pentru dezvoltarea observației, atenției și imaginației, punând pe elev în situația de a compara, de a trage concluzii sau de a face generalizări, îl ajută la dezvoltarea gândirii logice și a judecății. În procesul înțelegerii, cu ajutorul inducției și deducției, se face trecerea de la particular la noțiuni generale și invers. Deci, ca să dezvoltăm gândirea, trebuie să-i învățăm pe elevi să desprindă din diferite obiecte și fenomene separate, legăturile interne și să le folosească în explicarea altor fapte și fenomene. A-i învăța pe elevi să gândească înseamnă să-i deprinde să pătrundă în legăturile interne ale fenomenelor naturii aflate în continuă dezvoltare și transformare, să sesizeze interdependența dintre ele. În acest scop, fenomenele nu sunt prezentate separat, ci în contextul din care fac parte.

Cu prilejul unei excursii în orizontul local, elevii studiază un râu, se va atrage atenția asupra obârșiei acestuia, legăturii dintre viteza și înclinarea pantei, vegetației din jur, peștii din apă, precum și importanța râului pentru regiunea respectivă, cât și gradul de poluare. Tot cu acest prilej se va accentua faptul că munca în aer liber dezvoltă însușirile fizice ale copilului și îi întărește sănătatea.

4. Cultivarea și dezvoltarea unor sentimente

Prin cunoașterea mediului înconjurător se cultivă și se dezvoltă unele sentimente și atitudini ca:

- dragostea pentru natură;
- dragostea pentru bogățiile și frumusețile țării;
- respectul față de cei care prin munca lor îi sporesc bogăția și frumusețea;
- formarea și dezvoltarea inițiativei creatoare, a dorinței de a contribui la sporirea bogăției țării, cât și protecția mediului înconjurător;

- formarea deprinderilor practic-aplicative și a unui comportament pozitiv în mediul înconjurător, regulile igienico-sanitare individuale și colective;
 - deprinderea de a se orienta în natură, cu ajutorul instrumentelor și mijloacelor naturale.
- Cunoscând natura și înțelegându-i tainele, elevul devine un înflăcărat partizan al apărării și conservării acesteia.

BIBLIOGRAFIE

Mândruț Octavian, Cârstea Ionel „Predarea obiectului „Cunoașterea mediului înconjurător” la clasele III-IV”, Învățământul primar nr. 4-5, 1994;

Neagu Alexandrina „Formarea noțiunilor științifice din domeniul cunoștințelor despre natură în ciclul primar”, 2012;

Nicola Ioan „Pedagogie”, EDP, București, 1992;